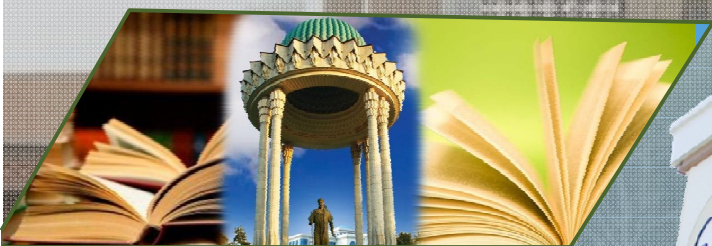

**BUXORO
DAVLAT
UNIVERSITETI**
1930

**DAVLAT TILINI RIVOJLANTIRISH
DEPARTAMENTI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTAMAXSUS TA‘LIM
VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI INNOVATSION RIVOJLANISH
VAZIRLIGI**

**DAVLAT TILINI RIVOJLANTIRISH DEPARTAMENTI BUXORO
VILOYAT HOKIMLIGI**

DAVLAT TILI – IJTIMOIIY TARAQQIYOT VA MILLIY YUKSALISH MEZONI

*(O‘zbek tiliga Davlat tili maqomi berilganligining
31 yilligiga bag‘ishlangan respublika
ilmiy-amaliy konferensiya materiallari)*

BUXORO, 2020-yil, 16-oktabr

“Davlat tili – ijtimoiy taraqqiyot va milliy yuksalish mezoni”

mavzusida Respublika masofaviy ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqola va tezislari to'plami. (2020-yil,16-oktabr). Buxoro: 2020-y. 706 bet.

MAS'UL MUHARRIR:

Ahmedov A.R.

– f.f.n., dotsent

TAQRIZCHILAR:

Abuzalova M.Q. – f.f.d., prof.

Nazarova S.A. – f.f.n., dots.

Eshonqulov H.P. – f.f.n., dots.

Yo'ldosheva D.N. – p.f.n. dots.

TO'PLOVCHI VA NASHRGA TAYYORLOVCHI:

G'aybullayeva N.I. – f.f.f.d (PhD)

Tosheva D.A. – f.f.f.d (PhD)

G'ulomova Sh.Q. – f.f.f.d (PhD)

Ushbu Respublika masofaviy ilmiy-amaliy anjumanining ilmiy maqola vatezislari to'plamida O'zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuni qabul qilinganining 31 yilligi hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

«O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5850-son Farmonida ko'zda tutilgan “O'zbek tili bayrami kuni”ni keng nishonlash, jumladan: o'zbek tilining davlat tili sifatida nufuzini oshirish va qo'llanish ko'lamini yanada kengaytirish shuningdek o'zbek tilining davlat va jamiyat hayotidagi mavqeyini yanada yuksaltirish, davlat tilining rivojlanishi, tarixiy taraqqiyoti, istiqboli bilan bog'liq ilmiy tadqiqotlar samarasini oshirish, o'zbek nazariy tilshunosligi, leksikologiya hamda leksikografiyasi, til siyosatini takomillashtirish konsepsiyasida belgilangan vazifalar va amaliy filologiyani rivojlantirish, o'zbek tili ta'limi muammolari, davlat tilida ish yuritish va nutq madaniyati masalalari borasida fikr va tajriba almashish, sohada amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish va bu boradagi takliflarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy, amaliy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr va mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

MUNDARIJA

№	Muallif(lar)	Mavzu	Bet
1	Xamidov Obidjon	Kirish	14
2	Umarov Farhod	Davlat tili milliy yuksalish mezon	17
2	Qirg'izboyev Abdug'affor	Ona - tilimiz rivoji va taraqqiyoti yo'lida	19
3	Azimov Inomjon	Ta'lim tizimida davlat tilini o'q'itish muammolari	26
4	Hamroyev Mirali	Tilga hurmat – millatga muhabbat	31
5	Ibragimova Feruza	Davlat tilining umrboqiyli va sofli uga sadoqatimizga bog'liqdir	33
6	Qahhorov Otabek	Davlat tiliga ehtirom	36
7	Rajabov Dilshod	Til – inson kamolotining ko'zgusi	38
8	Nazarova Saida	Davlat tili – ijtimoiy taraqqiyot mezon	40

**1-SHO'BA: DAVLAT TILIDA ISH YURITISH:
MUAMMOLAR VA YECHIMLAR**

Muallif (lar)	Mavzu	Bet
Aslonov J.	Davlat tili nufuzi va amaldagi mavqeyi	45
Аслонова Э.	Государственный язык- неотъемлемая часть духовной национальной культуры государства	48
Axmedova Sh.	O'zbek tilining nufuzini oshirish muammolari	51
Bobomurodov K.	Millatning hayoti til bilan tirik	54
Yo'ldosheva D.	Til – millat mulki	57
Jumayeva S.	Tilimiz tariximiz, bugunimiz va kelajagimizdir	62
Jo'rayeva B.	Til – ruh, nutq – husn	64
Abdullayeva D.	Tilga e'tibor - elga e'tibor	68
Ne'matova P.	Ona tili bu – millat ko'z gusi,uning	71

	g'ururidir	
Saidova M.	Til – buyuk qadriyat	73
Saidova X.	Davlat tilida ish yuritish: muammolar va yechimlar	75
Salixova Z.	Davlat tili – milliy qadriyatlarimizning asosi	79
Salomova M.	Til – xalqlararo madaniyat ko'prigi 82	
Samadov A.	Davlat tiliga bo'lgan munosabat – vatanga bo'lgan hurmat va sadoqatdir	85
Sodiqova M.	Savodxonlik – yuksak madaniyat belgisi 89	
Халикова М.	Композиционные особенности письма 93	
Xayitov H.	O'zbek adabiy tili taraqqiyotida muhim tashabbuslar va strategiyalar	95
G'aybullayeva M.	Kitobxonlik til va tafakkurimizning bezagidir	98
Shoyimqulova M.	Jamiyat tizimida tilning o'rni 101	
Shukrulloev N.	Yana lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosi haqida	105

2-SHO'BA: ONA TILI TA'LIMIDA MILLAT KELAJAGININGIN'IKOSI

Muallif (lar)	Mavzu Bet	
Abdullayeva M.	Og'zaki nutqni o'stirishda interfaol metodlardan foydalanish	109
Ahmedov A. Yoqubova Sh.	Umumiy o'rta ta'lim bosqichlarida ona tili ta'limi jarayonida kognitiv-pragmatik usul elementlaridan foydalanish haqida	112
Akramova S.	O'zbek tili ta'limidagi muammolar va ularning yechimlari	115
Amonova K.	Ona tilim – millat g'ururi 120	
Asadova Sh.	Ona tili ta'limida integrativ yondashuv 124	
Ахмедов Б.	К вопросу о методике изучения глагольных словосочетаний на русском языке в нерусской аудитории	129
Ashurbayeva R.	Maktab ona tili ta'limida integratsiya	133
Buvajonova M.	Maktab yoshi o'quvchilarida kitobxonlikni	137

	rivojlantirish	
Fuzaylova N.	Ona tilini o'qitishda paronimlar va variantdosh so'zlarni farqlash	141
Ismatova H.	Ona tili va adabiyot darslarida xalq og'zaki ijodi orqali o'quvchilarni tarbiyalash asoslari	143
Istamova Sh.	O'zbek tili – xalqning ma'naviy mulki	145
Jamilova B.	Boshlang'ich sinflarda badiiy so'z va ona tiliga muhabbat motivlarini shakllantirish	148
Jumayeva Z.	Til – millat ko'zgusi	153
Jo'rayeva N.	Til – millat ko'zgusi	155
Mamatova X.	O'quvchilarga til qurilishini emas, til imkoniyatlaridan foydalanishni o'rgatish kerak	159
Muzaffarova I.	O'quvchilarga til imkoniyatlaridan foydalanishni o'rgatish	163
Obloqulova Sh.	O'quvchilar lug'at boyligini oshirish-nutq madaniyatini rivojlantirish	168
Otayeva R.	Ona tili va adabiyot darslarida innovatsion texnologiyalaridan foydalanish	171
Umarova F.	Milliy tilga e'tibor – vatanparvarlik	174
Hojiyeva S.	Ona tili darslarida milliy tilga e'tiborni oshirish masalasi	179
Qodirova B.	Sifat so'z turkumiga doir terminlar qiyosi	181
Ramazonova G.	Ona tili ta'limidagi muammolar va ularning yechimlari	185
Rahimova F.	Umumiy o'rta ta'lim maktablarida to'garak mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning imlo savodxonligini oshirish	187
Rajabova O.	Ona tilimiz - milliy ma'naviyatimizning bitmas-tuganmas bulog'idir	189
Rustamov A.	Ona tili darslarining qisqaruvi to'g'risida	191
Ro'ziyeva N.	Ona tili darslarida o'quvchilarda mumtoz matn bilan ishlay olish ko'nikma va malakalarini shakllantirish	196
Samatova N.	Maktabgacha yoshdagi bolalarni	0

	tarbiyalashda ona tilining tarbiyaviy ahamiyati	
Sattorova F. Axmedova G.	O'zbek tilini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv	202
Soliyeva K.	Ta'lim bosqichlarida ona tili darslarini Integratsiyalab o'qitishning bugungi holati	205
Toyirova G.	Til ta'limdagi muammolar va ularning yechimlari	209
Toshboyeva M.	Ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda interfaol ta'lim metodlarining o'rni	212
Turayeva Z.	Til – millat iftixori	216
To'xtamisheva S.	Joy nomlari – tarixdan darakchi 218	
Вохидова С.	Родственные языки и их особенности при обучении английскому языку	221
Xayrullayeva D.	Ona tili va adabiyoti fanini o'qitishda "imak" (ishontirish maktabi) texnologiyasi	225
Xojiyeva L.	O'zbek tili ta'limdagi muammolar va ularning yechimlari	228
Yo'ldosheva D.	Oliy ta'limda nostandart topshiriqlardan foydalanish	232
Sharipova F.	Ona tilini o'qitish metodikasi va ilmiy asoslari	239
Sharipova V.	Ona tilim – onajonim tili bu 241	
Shirinova A.	An'anaviy mavzuning yangicha talqini 245	
Zaripov R.E.	O'zbekistonda alifbo va imlo masalalarining tadrijiy taraqqiyoti	249

OLIV TA'LIMDA NOSTANDART TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISH

Yo'ldosheva D.N.–BuxDU dotsenti, p.f.nomzodi

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim bosqichi filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) ta'lim yo'nalishida mutaxassislik fanlaridan bir necha javobli nostandart topshiriqlardan foydalanish tajribasi xususida mulohaza bildirilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy buyurtma, ta'lim maqsadi, ta'lim mazmuni, davlat talabi, malaka talablari, nostandart topshiriqlar

Oliy ta'lim bo'g'ini–bakalavriyat va magistratura ta'limi maqsadida jahon standartlariga mos, raqobatbardosh, intellektual salohiyatli mutaxassisni jamiyatga yetishtirib berish mo'ljali turadi. Zero, har qanday mamlakatning asosiy kuchini ziyolilar tashkil etadi, jamiyat taraqqiyoti ziyolilarning ma'naviy yetukligi, intellektual salohiyatga qay darajada egaligi bilan belgilanadi. Bo'lajak mutaxassislarning ma'naviy yetukligi, intellektual salohiyati esa ta'lim tizimining mazmuni, shaxsning har tomonlama shakllanishi uchun xizmat qiluvchi moddiy va ma'naviy shart-sharoitlarning mavjudligi, jamiyatda qaror topgan ijtimoiy sog'lom muhit darajasi, ijtimoiy munosabatlar mazmuni, shuningdek, aholining etnopsixologik xususiyatlari, axloqiy qarashlari va hayotiy e'tiqodlari asosida shakllantiriladi.

Oliy ta'lim bosqichida yetuk mutaxassis tayyorlash maqsadini ro'yobga chiqarish uchun dastlab oliy ta'limning tur va bosqichlarida tashkil etiladigan ta'lim-tarbiya jarayoniga qo'yiladigan malakaviy talablar, davlat buyurtmasi va ijtimoiy buyurtmani aniqlab olish muhimdir. Chunonchi, 5120100–Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavrning tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan umumiy malakaviy talablar[2,6] quyidagilar:

–dunyoqarash bilan bog'liq tizimli bilimlarga ega bo'lishi; gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy fanlar asoslarini, davlat siyosatining dolzarb masalalarini bilishi; ijtimoiy muammo va jarayonlarni mustaqil tahlil qila olishi;

–vatan tarixini bilishi; ma'naviy milliy va umuminsoniy qadriyatlar masalalari yuzasidan o'z fikrini bayon qila olishi va ilmiy asoslay bilishi, milliy istiqlol g'oyasiga asoslangan faol hayotiy nuqtayi nazarga ega bo'lishi;

–tabiat va jamiyatda kechayotgan jarayon va hodisalar haqida yaxlit tasavvurga ega bo'lishi, tabiat va jamiyat rivojlanishi haqidagi bilimlarni egallashi hamda ulardan zamonaviy ilmiy asoslarda foydalana bilishi;

–insonning boshqalarga, jamiyat va atrof-muhitga munosabatini belgilovchi huquqiy hamda ma'naviy mezonlarni bilishi, kasb faoliyatida ularni hisobga ola bilishi;

–axborotni yig'ish, saqlash, qayta ishlash va ulardan foydalanish usullarini egallagan bo'lishi, o'z kasb faoliyatida mustaqil asoslangan qarorlar qabul qila olishi;

–tegishli bakalavriat yo‘nalishi bo‘yicha raqobatbardosh umumkasbiy tayyorgarlikka ega bo‘lishi;

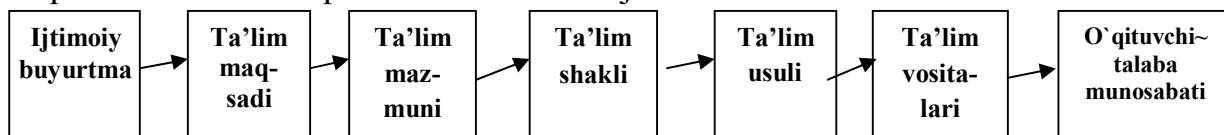
–yangi bilimlarni mustaqil egallay bilishi, o‘z ustida ishlashi va mehnat faoliyatini ilmiy asosda tashkil qila olishi;

–sog‘lom turmush tarzi va unga amal qilish zaruriyati to‘g‘risida ilmiy tasavvur hamda e‘tiqodga, o‘zini jismoniy chiniqtirish o‘quv va ko‘nikmalariga ega bo‘lishi lozim.

Oliy ta‘lim muassasalarida tashkil etiladigan ta‘lim-tarbiya jarayonidan kutiladigan natijalar bakalavrning tayyorgarlik darajasiga qo‘yiladigan umumiy va xususiy malaka talablarida o‘z ifodasini topgan. Mazkur talablar asosida oliy ta‘lim muassasalarida tashkil etiladigan o‘qitish jarayonining ta‘lim mazmuni belgilanadi. Mazkur mazmun huquqiy va me‘yoriy hujjatlarda rasmiylashtirilgan.

Oliy ta‘lim muassasalarida pedagogik faoliyat yuritadigan professor-o‘qituvchilar zimmasiga mazkur mazmunning muayyan bir qismi, ya‘ni belgilangan o‘quv fani bo‘yicha o‘qitish jarayonini tashkil etish vazifasi yuklatilgan.

Malaka talablari aniq. Hamma gap uning bajarilishida. Xo‘sh, bu borada kamchiliklar mavjudmi? Ma‘lumki, oliy ta‘lim muassasalari professor-o‘qituvchilar o‘z zimmalariga yuklatilgan fan mazmunni talabalar tafakkuriga jo etish maqsadida talabalarning o‘quv-bilish faoliyatini tashkil etadilar. Talabalarning muayyan bir o‘quv fani bo‘yicha o‘quv-biluv faoliyatini tashkil etish uchun o‘rganiladigan mavzu mazmuniga mos holda o‘qitish vositalari, metodlarini maqsadga muvofiq tanlashi, ta‘lim mazmuniga mos o‘qitish vositalari, o‘qitish metodlari o‘qitish shakllarida mujassamlashadi. Ya‘ni

Oliy ta‘lim tizimida jamiyatga o‘z ixtisosligini puxta biladigan ijodiy tafakkurli shaxsni yetishtirib berish ***ijtimoiy buyurtma*** sifatida namoyon bo‘lsa, jahon standartlariga mos, raqobatbardosh, intellektual salohiyatli mutaxassisni tayyorlash ***ta‘lim madsadi*** hisoblanadi. Ijtimoiy buyurtma talabi va ta‘lim maqsadi o‘zaro uyg‘unlikda davlat talabi – barkamol shaxsni tarbiyalashni namoyon etadi.

Oliy ta‘lim tizimida ***ta‘lim mazmuni*** ta‘lim usuli, vositalari, ta‘lim natijasini o‘z ichiga oladi. U–ta‘lim maqsadining yoyilmasi; ta‘lim material, usuli va vositalari, ta‘lim jarayoni ishtirokchilari o‘zaro munosabatlarning oldindan loyihalashtirilgan modelidir.

Oliy ta‘lim muassasalarida ***ta‘lim shakllariga***: ma‘ruza, laboratoriya, amaliy va seminar mashg‘ulotlari, mustaqil ta‘lim, o‘quv, dala, pedagogik va ishlab chiqarish amaliyotlari, bitiruv malakaviy ishlar kiradi. Professor-o‘qituvchilar mazkur o‘qitish shakllarida pedagogik va axborot texnologiyalardan o‘rinli va samarali foydalanish yo‘llarini loyihalashlari zarur. Ta‘lim-tarbiya jarayonida teskari aloqani amalga oshirish uchun, ya‘ni olingan natijalarni tahlil etish

uchun talabalarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma, malakalari va kompetensiyalarini nazorat qilish va o'z-o'zini nazorat qilish jarayoni yo'lga qo'yilishi juda-juda muhimdir.

Ta'lim usuli ta'lim mazmunining voqelanish shaklidir. Ta'lim usullari, shu jumladan, ona tili ta'limi usullari ham hech qachon universal, umumiy, qat'iy, qotib qolgan va yakka-yu yagona to'g'ri bo'lishi mumkin emas. O'qituvchi sharoitga, muayyan holatga, talabalarning yosh, tajriba, taraqqiyot xususiyatlariga muvofiq ravishda, har bir holatga uyg'un tarzda shu – faqat mavjud sharoit va shu shaxs uchun mos bo'lgan usul tanlay olsagina, ko'zlangan maqsadga yetishi aniq.

"Eng samarali usul"– bu ijodkor o'qituvchi ma'lum bir maqsadga erishishning xilma-xil yo'l va usullaridan (ta'lim va ta'sir usullaridan) xuddi mana shu sharoit hamda holatga mos tanlagan turidir.

Ta'lim usulini bir invariantga keltirish mumkin bo'lmasa-da, didaktlar uning asosiy ko'rinishlarini ma'lum bir tiplarga, turlarga birlashtiradilar [3]: Chunonchi, O.Roziqov, M.Mahmudova, B.Azizov, S.Og'ayevlar ta'lim usullarining asosiy ko'rinishlari sifatida og'zaki bayon (hikoya, ma'ruza, suhbat), ko'rgazmali, muammoli izlanish, mustaqil ishlash, didaktik o'yinlar, amaliylik kabi usullarni (metodlarni) ko'rsatsalar, I.Y.Lerner va M.N.Skatkin o'zlarining ushbu mavzuga bag'ishlangan maxsus tadqiqotlarida ta'lim usullarini reproduktiv ko'rgazmali bayon (репродуктивность, объяснительно-иллюстративность), muammoli (проблемный), tadqiqiy (исследовательский) kabi turlarga ajratadilar va ulardan har biri ma'lum bir maqsadni ko'zlashi, hech qachon barcha holatlar uchun qat'iy va mutlaq bo'la olmasligini takror va takror uqtiradilar. Demak, ta'lim usuli hech qachon va hech bir zamonda yagona, mutlaq bo'lishi mumkin emas. U mavzu xususiyati, o'qituvchi va o'quvchi saviyasi, ta'lim sharoiti hamda juda ko'p holatlar hisobga olingan ravishda ta'lim (mavzu)ning har bir turi, bosqichi, bo'g'ini uchun muayyan ravishda tanlansa-da, ta'lim maqsadi bilan uzviy bog'liq tarzda ta'lim turi, ma'lum o'quv fani uchun global (umumiy) ravishda ma'lum bir yetakchi, asosiy, bosh ko'rinishga ega bo'la oladi.

Ta'lim vositalari deganda ta'lim jarayonida ishlatiladigan, foydalanadigan barcha vositalar – birinchi navbatda darslik, metodik tavsiyalar-u ishlanmalar, ko'rgazma va tarqatma materiallar, lug'atlar (axborot banklari), qomuslar, ma'lumotnomalar (spravochniklar), texnik asbob-uskunalar majmuyi tushuniladi. Mazkur **maqsad~mazmun~shakl~usul~vosita~o'quvchi~talaba munosabati**

zanjiri ta'lim oluvchida quyidagilarni hosil qilishga xizmat qilmog'i lozim:

bilim ~ malaka ~ ko'nikma ~ odat ~ tabiat

Ana shundagina ta'limning turli tur va bosqichlarida ijtimoiy buyurtma sifatida belgilangan ona tili o'qitishning xususiy maqsadlari ro'yobini ta'minlashga erisha olamiz. Mir Alisher Navoiy aytganlaridek:

Tabiatga har neki odat erur,

Chu eskirdi odat tabiat erur.

Demak, jamiyat ta'lim oldiga bilimli shaxsni emas, balki bilimlaridan jamiyat talablariga mos foydalana oladigan, mustaqil fikrlaydigan, bunday odat uning

tabiatiga aylangan, ya'ni tarbiyalangan, madaniyatli, ma'naviyatli shaxsni yetishtirishni maqsad qilib qo'ydi [4].

Professor-o'qituvchilar tomonidan tashkil etiladigan ta'lim-tariya jarayonining samaradorligini o'rganish va statistik ma'lumotlar natijasi talabalarining o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini nazorat qilish talab darajasidan ancha pastligini ko'rsatmoqda. Odatda, nazoratlar standart o'quv savolnomalari yoki test topshiriqlari asosida olib borilayotganligi, umumiy va xususiy kompetensiyalarni nazorat qilish e'tibordan chetda qolayotganligi, talabalarining o'z-o'zini nazorat qilish va boshqarish jarayoni to'liq tashkil etilmayotganligini ko'rsatdi.

Jahon ta'lim tizimiga nazar tashlasak, dunyoning rivojlangan mamlakatlarida ta'lim beruvchilar tomonidan o'quv fanlari mazmuni bo'yicha nostandart test topshiriqlari banki tuzilgan, mazkur testlar My test dasturi vositasida tuzilgan adaptiv test topshiriqlari bo'lib, talabalarining o'z-o'zini nazorat qilish, bilim, malaka va ko'nikmalarini sinovdan o'tkazish jarayoni tashkil etilmoqda va bu jarayon ta'lim samaradorligining ortishiga ham bevosita, ham bilvosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Har bir o'quv fanining ta'lim mazmunini tahlil qilishda muayyan nazariy asoslarga tayanilishi kerak. Chunonchi, oliy ta'lim tizimida o'quv-biluv jarayoni didakt olim I.Y. Lerner tomonidan taqdim etilgan ta'lim mazmuni mezonlarini to'la qamrab olishi zarur. Bular: 1) ilmiy tushunchalar, g'oyalar, qonunlar, ilmiy nazariyalardan iborat bilimlar; 2) talabada orttirilishi zarur bo'lgan ko'nikma va malakalar, ya'ni faoliyat usullari; 3) ijodiy faoliyat tajribalari; 4) qadriyatlar tizimidir. Amaldagi o'quv-biluv jarayonida, odatda, nazariy bilimlarga urg'u berilib, ta'lim mazmunining keyingi uchta tarkibiy qismi (faoliyat usullari (ko'nikma va malakalar), ijodiy faoliyat tajribalari, qadriyatlar tizimi) e'tibordan chetda qolayotganligi hech birimizga sir emas. Yanayam aniqroq aytadigan bo'lsak, oliy ta'lim tizimida o'quv fanlari bo'yicha tuzilgan test topshiriqlari yoki savolnomalarning aksariyat qismi reproduktiv darajadagi topshiriqlar bo'lib, ular, asosan, ishchi dasturda ko'rsatilgan bilim, ko'nikma va malakalarning faqat bilim darajasini aniqlash imkonini beradi. Ko'nikma va malakalarni aniqlash uchun tavsiya etilgan topshiriqlar ham "haminqadar" bo'lib, ular ijtimoiy buyurtma talablarini 10-15 foizgagina ado eta oladi, xolos.

Oliy ta'lim tizimida dars berayotgan har bir professor-o'qituvchining pedagogik faoliyatida vujudga kelayotgan "kemtikliklar"ni bartaraf etish, talabalar o'zlashtirishlari lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni aniq loyihalash va uni amalga oshirish uchun talabalarga ta'lim beruvchi tomonidan taqdim etilayotgan nazorat topshiriqlarini xilma-xillashtirish, darajalash, ya'ni talabani fikr yuritishga undaydigan topshiriqlar, testlar bankini yaratish lozim. Toki talabaga taqdim etayotgan testlarimiz, topshiriqlarimiz ularni o'quv materialini qayta ishlashga, aqliy operatsiyalar bajarishga, xotirada saqlangan ma'lumotlarini tizimlashtirishga unday olsin. Masalan,

Lisoniy ziddiyat turi to'g'ri ko'rsatilgan mos raqamlarni jadvalning o'ng tomoniga yozing.

- 1) choy~ovqat 2) do'stona~do'stlarcha~do'stlarga xos 3) fonema, sillabima, leksema 4) lisoniy birlik~morfema 5) ot, uyur, hayvon 6) picha~ancha 7) ot~baytal 8) ot~biya 9) qogoz, varaq, daftar, kitob 10) ot, eshak, xachir 11) balo~o'lim 12) g'o'nan~do'nan~osi 13) shoir~shoira 14) samimiy~nosamimiy 15) tobe~hokim 16) kelishik~jo'nalish 17) bexirad ~ nodon~johil 18) bug'~ suv~muz 19) tog'a~xola 20) lablangan~lablanmagan

Lisoniy ziddiyat turi	javob raqamlari
noto'liq (privativ)	
darajali (gradual)	
teng qiymatli (ekvipolent)	

Tilshunoslik bo'yicha tavsiya etayotgan nostandart topshiriqlarimizdan (talabalar tomonidan bajarilishi ko'zda tutilgan ta'lim mazmunining asosiy tarkibiy qismlaridan biri) ijodiy faoliyat tajribalari bosqichini aniqlashda qo'llaniladigan nazorat turi sifatida foydalanish mumkin. Bu talabalar tomonidan aqliy operatsiyalar: tahlil, sintez, taqqoslash, qiyoslash, umumlashtirish va xulosa yasashni, ya'ni ijodiy fikr yuritishni talab etadi.

Xulosa shuki, butun mamlakatimizda oliy ta'lim sohasida tub islohotlar[1] amalga oshirilayotgan bir davrda an'anaviy shakl va usullardan voz kechishimiz, samara bera oladigan yangiliklar, masalan, nostandart topshiriqlardan unumli foydalanib, ta'lim samaradorligining oshishini ta'minlamog'imiz zarur.

Adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрелдаги «Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПҚ 2909-сон Қарори.

2. 5120100–Филология ва тилларни ўқитиш (ўзбек тили) бакалавриат таълим йўналишининг малака талаблари.–Тошкент, 2017.–45 бет.–6-бет.

3. Лернер И.Я., Скаткин М.Н. О методах обучения. – М.: Педагогика, 1979. – стр.115-121.; Розиков О., Оғаев С., Маҳмудова М., Адизов Б. Дидактика. – Т.: Фан, 1997. – 184-202-б.

4. Yo'ldosheva D.N., Cho'lliyeva G.T. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar.– Germaniya: “Globe Edit international Publishing Group” ISBN-13: 978-620-0-60918-2.– 2020.–172 с.